

Міністерство культури та інформаційної політики України
Харківська державна академія дизайну і мистецтв
Факультет «Образотворче мистецтво»
Кафедра живопису

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ
З ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНИЙ КУРС КОМПОЗИЦІЇ»**

Для студентів другого курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форми навчання
за спеціальністю: 023 «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»
галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
Освітньо – професійна програма «Станковий живопис»

Харків 2023

Методичні рекомендації до виконання завдань з дисципліни «Загальний курс композиції» для студентів другого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання за спеціальністю: 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», галузь знань 02 «Культура і мистецтво, освітньо – професійна програма «Станковий живопис». Харків: ХДАДМ, 2023. 28 с.

Упорядник:

Каріна ВОЛОШКО – старший викладач кафедри живопису

Рецензенти:

Тетяна ПАВЛОВА, доктор мистецтвознавства, зав. каф. візуальних практик Харківської державної академії дизайну і мистецтв;

Володимир НОСАНЬ, доцент кафедри рисунку Харківської державної академії дизайну і мистецтв, Заслужений діяч мистецтв України.

Рекомендовано до друку:

Методичною радою

Харківської державної академії дизайну і мистецтв

(Протокол № 23 - 04 від 26 квітня 2023р.)

К. М. Волошко, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ЗАКОНИ, ПРАВИЛА, ПРИЙОМИ ТА ЗАСОБИ КОМПОЗИЦІЇ (ДВОФІГУРНА КОМПОЗИЦІЯ)	
1.1. Особливості побудови двофігурної композиції.	5
1.2. Категорії образності – алегорія, знак, символ, метафора.....	6
2. ФОРМА ПРЕДМЕТІВ ТА ЇЇ ОРІЄНТАЦІЯ У ПРОСТОРИ ФОРМАТУ	
2.1. Закони контрастів як засіб композиційної побудови.....	8
2.1. Театральна репрезентативність у силуетах людських постатей.....	9
3. ОБРАЗНО – ПЛАСТИЧНЕ РІШЕННЯ ДВОФІГУРНОЇ КОМПОЗИЦІЇ	
3.1. Практичне завдання: Фігура – образ.....	12
3.2. Практичне завдання: Аналітичний розбір творів майстрів образотворчого мистецтва різних епох (двофігурна композиція)	15
3.3. Практичне завдання: Образне рішення двофігурної композиції на тему «Подорож», «Свято».(тональний пошук ескізів, кольоровий пошук ескізів, тональний підкартонник, кольоровий фрескіз).....	17

ДОДАТКИ

Словник образотворчих термінів.....	23
Використана література	27
Рекомендована література.....	28

ВСТУП

Методичні рекомендації створені на підставі навчальної програми з дисципліни «Загальний курс композиції». Викладання композиції в умовах вищої школи супроводжується коментарями та порадами з урахуванням специфіки станкової картини. Надається опис композиційних законів, правил, прийомів та засобів для створення жанрової картини. Оскільки курс передбачає цільне вивчення основ композиції протягом 2 років, тобто 4 навчальних семестрів, то кожен курс має свою мету та завдання. Всі вони об'єднанні єдиним сенсом, що створюють міцний ланцюг теоретичних знань, вправ та завдань за принципом від простого до складного, від формального до реалістичного.

Методичні рекомендації призначені переважно для студентів, що навчаються на денному і заочному відділеннях напряму спеціальності 023 «Образотворче мистецтво», освітньо – професійної програми «Станковий живопис», але можуть бути також використані студентами інших ВНЗ мистецького спрямування чи наближеної спеціальності під час вивчення законів візуального сприйняття у створенні різних типів композиції.

1.ЗАКОНИ, ПРАВИЛА, ПРИЙОМИ ТА ЗАСОБИ КОМПОЗИЦІЇ (ДВОФІГУРНА КОМПОЗИЦІЯ)

Композиція – це побудова форми твору мистецтва, яка направлена на розкриття задуму автора, що уособлюється в ідеї. Саме ідея із внутрішнім сенсом втілюється в образі, який повинен бути чимось більшим, аніж простим зображальним об'єктом. Автор повинен створити зовнішню «картинку» через організацію картинного поля за допомогою грамоти композиційних законів та засобів, що створює «програму» сприйняття для глядача. До законів композиції відносять: закон цілності (коли не може бути відокремлена з жодних частин композиції без втрати цілності), закон контрастів (створює миттєву реакцію візуального сприйняття зображення), закон ритму (биття та настрій художнього твору), закон типізації (створення типових умов для типової ситуації в картинному полі).

1.1.ОСОБЛИВІСТЬ ПОБУДОВИ ДВОФІГУРНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

Двофігурна композиція – зображальний діалог, який розв'язує проблему спілкування, що спирається на більш широку базу аналогій та контрастів. Діалог образів. Розглядають два типи створення двофігурної композиції. Прямий та не прямий діалог.

Прямий діалог між фігурами - це відкрите спілкування. Кожна з фігур звернена одна до одної і не орієнтована на глядача. Можуть бути об'єднані розмовою, жестом, або дією. Персонажі повинні спілкуватися один з одним,

що визначається дією, яка їх об'єднує. Середовище – відгос. Оскільки головним завданням є передача діалогу.

Не пряме спілкування, де фігури не повернуті одна до одної, немає жестового звернення яке би їх поєднувало. Фігури розташовані фронтально до глядача. Частіше за все, але не завжди. В цьому варіанті середовище становить значне доповнення до людських поз, що допомагає розкривати внутрішній задум твору станкової картини. Необхідність поживавлення тлом з певною атрибутикою, елементами. Пауза між фігурами створює відпочинкову зону між головними персонажами, що надає певну інформацію, яка об'єднує два силуети у єдину змістовну структуру. Цей відпочинок може бути зоною пасивного відпочинку для глядача, так і зоною активного відпочинку.

1.2 КАТЕГОРІЇ ОБРАЗНОСТІ – АЛЕГОРІЯ, ЗНАК, СИМВОЛ У ДВОФІГУРНІЙ КОМПОЗИЦІЇ

Особливість мистецтва полягає у співвідношенні та конкретному взаємопроникненню сенсу та образу. Образ та символ – взаємодопоміжні складові внутрішньої структури мистецтва, як духовної цілісності, яка набуває почуттєвого способу вираження у знаковій природі мистецтва.

Оскільки двофігурна композиція – це діалог образів можемо розглядати її як алегорію чи символ, оскільки поєднання двох фігур чи портретів легше зобразити за рахунок якихось протидіючих сил та контрастних образів.

Символ як культурна форма є прийомом наповнення загальним сенсом образну структуру мистецтва, завдяки духовному досвіду відношень людства та світу. Символ надає художньому образу змістовної глибини та повноти, нашаровуванням змістовних асоціативних рядів. Художній символ має

знакову природу, по своєму формує поєднання сенсу та його пізнання. Наприклад: червоний колір - неоднозначний у пізнанні, оскільки може мати різне національне забарвлення і тлумачення.

Алегорія має свої особливості, хоч і є елементом більш загальної системи художньої мови та образності, а якоюсь мірою служить різновидом художнього символу. Перша ознака алегоризму в мистецтві полягає в тому, що у ньому поєднано два плани – абстраговане поняття, ідея та конкретний предмет в його однозначності. Алегорія – інакомовлення, переносний внутрішній сенс через зрозумілий зовнішній об'єкт – уособлення чогось через щось.

2.ФОРМА ПРЕДМЕТІВ ТА ЇЇ ОРІЄНТАЦІЯ У ПРОСТОРІ ФОРМАТУ

В образотворчому мистецтві окреслення форми має візуальну проекцію сприймальної моделі обліку предмета. Зміст предмета завжди представляє собою дещо більше ніж його зовнішнє окреслення. Тому тема твору грає лишень роль форми заради певного сенсу. Зображення об'єктів у візуальних

моделях являється однією із проблем формотворення, з якою постійно стикається художник.

2.1. ЗАКОНИ КОНТРАСТІВ ЯК ЗАСІБ КОМПОЗИЦІЙНОЇ ПОБУДОВИ

Одна із основних складових створення художнього образу є закон контрасту, що утворює миттєву реакцію сприйняття зображення людським оком.

Контрасти в образотворчій грамоті поділяють на візуально читабельні:

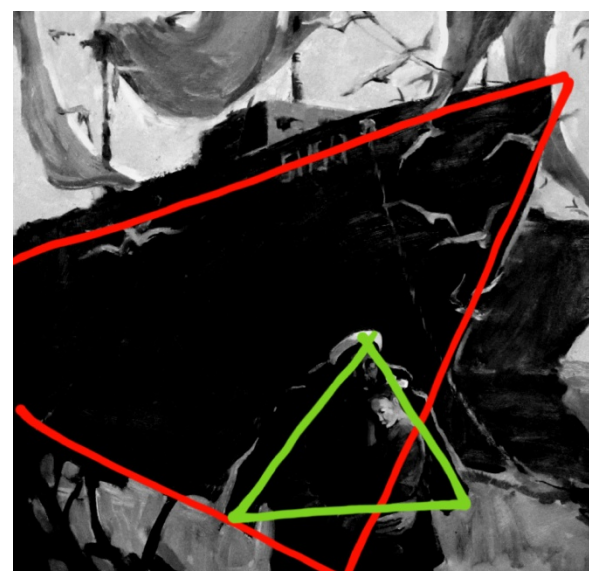
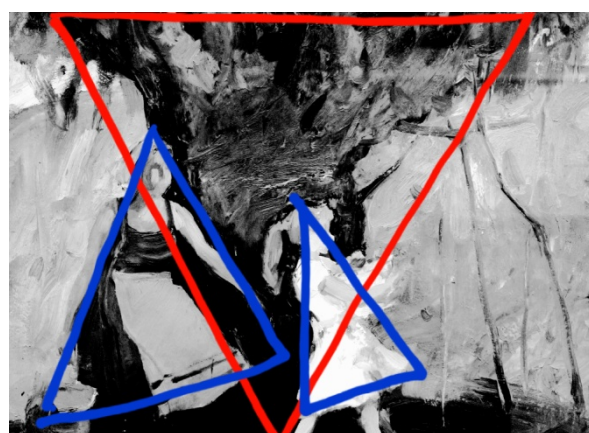
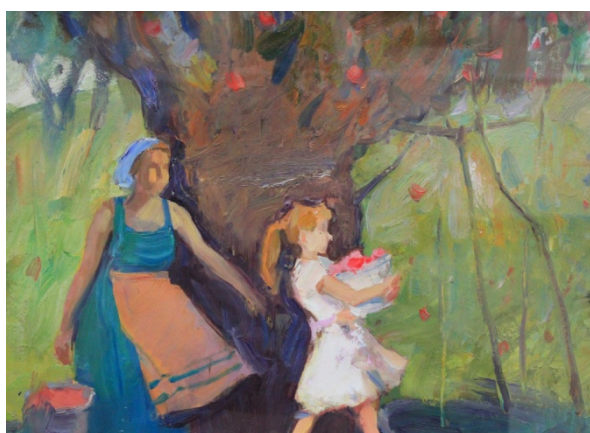
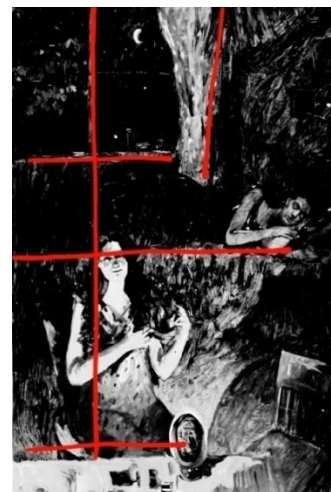
- тональний контраст;
- контраст одиниць;
- контраст форм;
- контраст площинного та об'ємного;
- психологічний контраст персонажів;
- кольоровий контраст

та не вербальні, які не читабельні миттєво:

- контраст напрямлень;
- контраст простору і часу;
- контраст завершеності та незавершеності часу.

Не вербальні приховані контрасти пов'язані з категоріями часу та алегоричними сенсами. Один із прикладів це контраст напрямлень, що стосується сили гравітації, оскільки вертикаль та горизонталь і є певною гравітаційною структурою зображення у форматі. Вертикаль і горизонталь складають систему відліку відносно якої орієнтовані зображальні компоненти.

Категорії контрастів застосовуються неоднозначно до різних видів композиції. Оскільки двофігурна композиція це образний діалог двох персонажів, тому в першу чергу контрастність буде застосовуватися відносно фігур, або відносно об'єднувального елементу. Силуети людських постатей можуть бути самодостатніми формальними одиницями, а можуть за рахунок перекриття однієї частини тіла іншої частини тіла народжувати у злитті єдину форму, що виступатиме протидіючою формою до оточення.

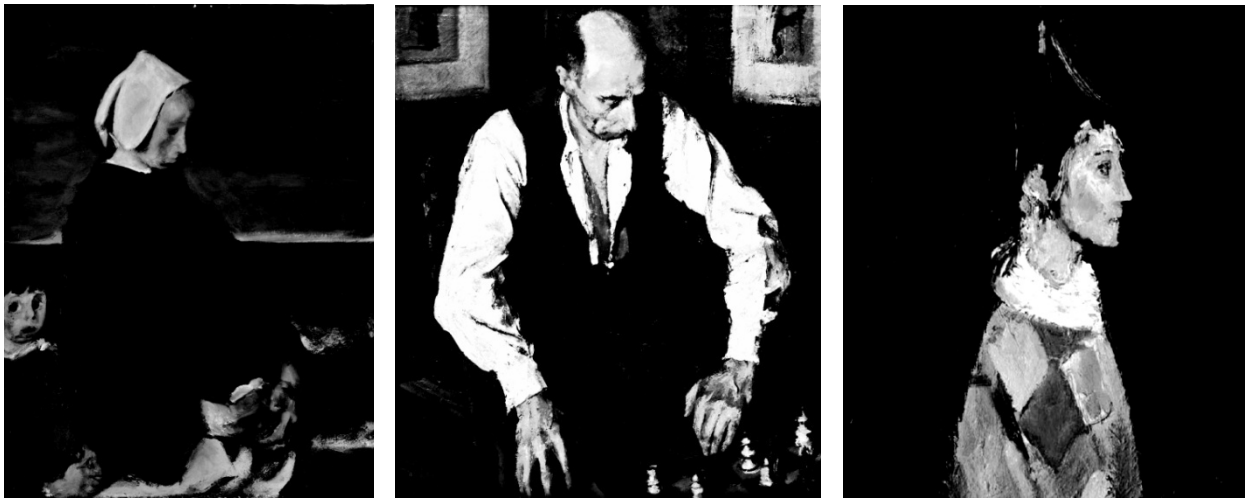

2.1. ТЕАТРАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАТИВНІСТЬ У СИЛУЕТАХ ЛЮДСЬКИХ ПОСТАТЕЙ

Кожна тема картини має сюжет, який виявляє якісь почуття: горе, сум, відчай, байдужість, радість, щастя, споглядальність та ін. У композиційній

побудові картинного поля засоби створення зображальної мови тіла людини є одним із головних завдань для художника, задля зрозумілого та читабельного сенсу.

У полі уваги постає питання формальної контрастної виразності фігури людини, оскільки серед складових художнього образу її присутність є важливим чинником у сприйнятті первинного змісту. Експресивні якості образу породжують засоби комунікації для глядача, що ладні швидко ідентифікувати змістовну інформацію завдяки зображальній формі.

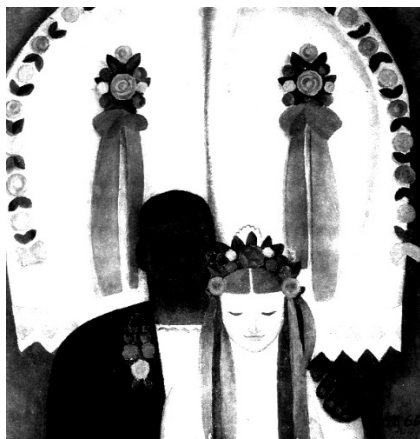

Характерні особливості зовнішнього вигляду за рахунок контрасту форм і їх направлення, коливання мас у тональній ідентифікації, породжують формальну первинну виразність у зображальних об'єктах.

У якості експресії виступає конфігурація протидіючих сил: добра та зла, гармонії та хаосу, боротьби та покори, піднесення та падіння та ін. Оскільки двофігурна композиція являє собою загострений варіант проблеми спілкування, де діалог або конфлікт, надзвичайно вагомий у зображальній формі для зорового сприйняття глядача, фігура людини, як зображальна одиниця у картинній площині являє самий складний елемент у пластиці. Кожна людина грає свою роль заради ідеї твору. Чітке розмежування поз, пластики та жестів у двофігурній композиції дає змогу зрозуміти глядачеві психологічний та емоційний стан персонажів.

Тому, саме театральна репрезентативність притаманне художньому образу як ємка складова виразності. Образотворче мистецтво не має можливості

робити розгорнуту оповідь, як наприклад у літературі, театрі чи кіно, тому художник шукає найбільш сприятливу мить дії персонажів, часу та оточення у відображенні свого задуму. За таких умов важливо не тільки знайти виразне поєднання фігур, але й створити певні театральні декорації в оточенні та реквізиті (певний предметний ряд), що буде відповідати композиційному закону типізації.

Повертаючись до головної ідеї – театральної виразності, потрібно нагадати, що за рахунок тональної ієрархії око сприймає інформацію швидше, знаходячи головне та другорядне на площині. Тональні властивості можливі за умови потрібного освітлення, де оператор світла виступає художник як творець власної реальності, якої вимагає від нього його задум тема та ідея.

Биття світла у форматі, частоту спалаху освітлених вузлів забезпечує закон ритму. Він поділяється на метричний, мелодійний та змішаний ритм. У цих різновидах настроєвим ладом слід відмітити висхідний та низхідний ритмічний ряд. Вибір пауз для композиційного та змістовного вузла залежить

як раз від вдало обраного джерела освітлення, що робить правильне фокусування ока на зображенні.

Таким чином, важливість перебільшення у ракурсі пошуку найбільш виразної зображальної форми вкрай необхідні задля ідентифікації первинного змісту твору мистецтва. Контрастні ознаки форми найбільш гострої знахідки подачі її дають змогу на розуміння внутрішнього змісту зображального об'єкту. Струнка сценографія картинного поля із виразними формами та атрибутами проявляється законом типізації, коли у типових обставинах відтворюють типові ситуації певних дії, подій та часу, що є невід'ємною частиною у створенні образу.

3. ОБРАЗНО – ПЛАСТИЧНЕ РІШЕННЯ ДВОФІГУРНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

Завдання художника полягає у всебічному розкритті власної ідеї крізь призму сформованих візуальних образів за рахунок метафори, алегорії, символу. Чітка думка внутрішнього змісту з обраним сюжетом та настроєвим ритмом формує образно – пластичне рішення у формальних візуальних формах у двофігурній композиції. Це відбувається в першу чергу за рахунок контрастів форм та одиниць у фігурах людей та паузах між ними.

3.1. ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ: ФІГУРА – ОБРАЗ

Оскільки фігура людини розглядається як самодостатня формально - образна одиниця, вкрай важливо знайти її виразну форму. Зображення із самого початку обумовлено світлом та ступенем освітленості, що виявляє найбільш характерні риси у фігурі людини чи предметах, створюючи узагальнення та художній відбір деталей. Пошук мови тіла та мови жестів найбільш актуальний у виявленні внутрішньої складової зовнішньої форми фігури людини.

Темний силует на світлому тлі простіший по формі та прочитується швидше, що ототожнюється з умовністю зображенням та відбором деталей.

Світлий силует на темному тлі активніше діє на глядача, оскільки складніший, читається довше та інколи глибше.

Ця умовність зображення досягається певною трансформацією чи стилізацією. Стилiзація – візуальна організація образного вираження. Трансформація або гіперболізація – зрушення в потрібну сторону, витягування, округлення, збільшення, зменшення окремих частин тіла чи обличчя та підкреслення вад.

Задачі образного рішення фігури , мова тіла та мова жестів:

- знаходження ємкого силуету фігури людини, з вираженим емоційним станом (радість, смуток, споглядальність, тощо...);
- ракурс бачення;
- вибір формальної форми фігури;
- вибір світлого чи темного силуету фігури;
- вибір формату та місцезнаходження в ньому постаті людини, як чинник психосоматичного впливу на глядача;
- контрастність фігури до формату у формі та направляючих;
- додаткове застосування допоміжної контрастної плями у форматі (якщо необхідно);
- вибір освітлення, штучного чи умовного, що надасть змогу глибокому зануренню рисуючих чорних чи навпаки;
- вибір потрібних вузлів у рисунку фігури людини за допомогою світла;
- вибір простору (стислого чи розгорнутого).

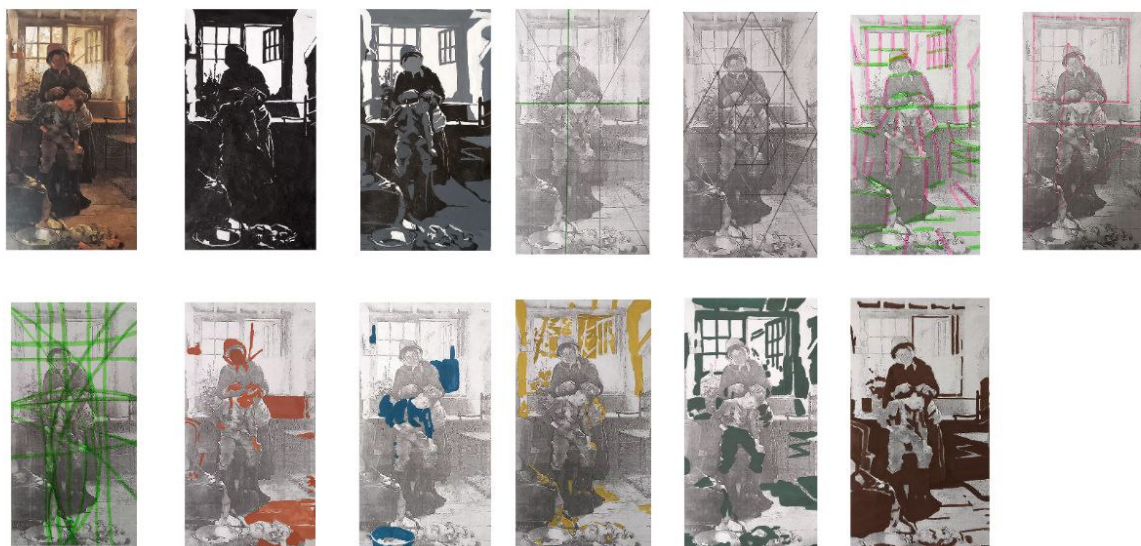

3.2. ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ: АНАЛІТИЧНИЙ РОЗБІР ТВОРІВ МАЙСТРІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИТЕЦТВА РІЗНИХ ЕПОХ (ДВОФІГУРНА КОМПОЗИЦІЯ)

Аналітика конструкції композиції твору образотворчого мистецтва допомагає зрозуміти внутрішній сенс глядачеві та художнику безпосередньо. Аналіз твору поділяють на тонально – кольоровий та лінійний – конструктивний.

Тональний розбір формує видиму частину композиції засобами контрасту, розумінням кількісної частини темного, що формує рисуюче чорне у форматі та його вплив на глядача, створюючи психосаматичний стан. Засобами тону аналізується світлотний запас в картині образотворчого мистецтва, що допомагає зрозуміти стан доби, який створив митець в роботі без кольорового нашарування. Аналітичний розбір кольорового тлумачення роботи, формує розуміння, як художник застосував кольоровий лад, колористику заради конкретного сенсу та конкретного психологічного впливу на глядача.

Трубікова Олеся

Лінійний розбір відноситься до конструктивної геометрії, яка майже математично виявляє композиційний та змістовний центр композиції і являється невидимою частиною для глядацького ока. Цей аналіз допомагає зрозуміти глибину твору та зміст ідеї.

Задачі аналізу твору образотворчого мистецтва:

- тональний розбір двохкомпонентний;
- тональний розбір трьохкомпонентний;
- кольоровий розбір на виявлення кількісної складової спектрального кольору у форматі;
- знаходження кольорової контрастної пари у головному композиційному вузлі та відголосі її у форматі. (пошук кольорового ритму);
- золотий перетин (первинний, вторинний);
- крапки статичності;
- лінії зв'язку, що пронизують плани;
- пошук лінійного ритму у форматі різнонаправленого (горизонтальні, вертикальні, діагональні);
- пошук образно – пластичної ідеї.

3.3. ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ: ОБРАЗНЕ РІШЕННЯ ДВОФІГУРНОЇ КОМПОЗИЦІЇ НА ТЕМУ «ПОДОРОЖ», «СВЯТО» (тональний пошук ескізів, кольоровий пошук ескізів, тональний підкартонник, кольоровий форескіз)

Подорож в житті кожної людини зберігає пам'ять якихось пригод з яскравими емоціями. Саме це психологічне забарвлення притаманне образній складовій під час створення композиції на задану тему. Оскільки подорож стосується певного відрізка часу, розглядати її можна як довгу часову категорію так і коротку. В такому варіанті прогулянка може бути цілою мандрівкою в переносному сенсі. Для двох це найільш актуально.

Свято також має емоційне забарвлення психологічного стану людини. Але тут можуть додаватися питання конкретизації звичаїв та вірувань певної національності. Ці аспекти дадуть низку символів та алегорій.

Задачі створення ескізів двофігурної композиції:

- вибір прямого чи не прямого діалогу персонажів;
- вибір контрастних одиниць постатей людей по масі та масштабу;
- образна ідея композиції засобами вирішення формально двома тонами – чорним та білим;
- вибір ритму задля ємкого розкриття задуму твору та паузи для головного композиційного вузла;
- вибір освітлення штучного чи денного, що створить потрібний рух рисуючих чорних у форматі;
- вибір часу дії або бездії для персонажів та ототожнення її зі статикою чи динамікою у форматі;
- вибір ємкого формату та масштабне місцерозташування головних персонажів.
- вибір простору стислого чи розгорнутого;
- вибір додаткових категорій контрастів заради образного розкриття ідеї твору;
- вибір світлотного запасу в пошуці трьохкомпонентності, що буде найбільш вдалим відображенням ідеї;

- кольоровий пошук колористики ескізів засобами типів кольорової організації (ізохромії, хоміохромії, мірохромії);
- пошук графічних технік для виконання підкартонника (графічний фрескіз розмір 70 см по більшій стороні);
- пошук живописної мови у створенні кольорового фрескізу.

Задум станкового твору супроводжується споглядальними спостереженнями власних вражень у начерках. Тому постійне замальовування дійсності народжує художній досвід, а спостереження та підглядальність допомагають у пошуці власної ідеї твору.

Самим важливим аспектом у створенні композиції є формальне образно - пластичне рішення, засобами двох тонів. Саме на цей пошук художник витрачає низку часу, щоб зрозуміти внутрішній запит задуму в зображальній реалізації. Необхідно знайти потрібний масштаб персонажів та кількість оточуючого середовища у потрібному форматі. Ці якості формуються засобами художнього відбору, створюючи єдиний ланцюг композиційних законів та засобів. В залежності від ідеї та змісту твору з обраним сюжетом потрібний вибір світлотного тону, що правильно сформує враження від зображення композиції. Він повинен співпасти з психологічним станом героїв та обставин, що пропонує автор.

Пошук пластичних та технічних засобів реалізації тонального графічного картону повинен допомогти зрозуміти зображальну мову, яка би була

притаманна темі і допомагала розкривати задум. Графічні матеріали виконання: вугілля, соус, крейда, сепія, сангіна, графічний олівець, сухотер.

Колір утворює повноцінну картину світу. Пошуки кольорового ладу та гармонії у картинному полі найголовніше завдання задля реалізації твору. Оскільки пошук кольорової гармонії буде стосуватися потрібного колориту, слід розуміти який настрій повинен бути в композиції шляхом пошуку кольорової локальної трьохкомпонентності. Чим менше фарби, тим більше картини, тому певний відбір та обмеженість палітри надасть вузький психологічний сенс в задумі твору. Кольорова ієрархія організації картинного поля створюється за рахунок повторювальних ритмічних рядів з виявленням кольорової домінанти у головному композиційному та змістовному вузлі засобами кольорової контрастної пари.

Кольоровий форескіз передбачає максимально технічне наближене виконання олійними фарбами до попереднього кольорові знахідки. Реалізація на форматі супроводжується пошуком більш вузької зображальної живописної

мови, що допоможе знайти власний шлях стилізації та узагальнення заради впливу на підсвідомість глядача.

Таким чином, створення композиції твору станкового живопису це комплексний підхід почуттів, знань та вмінь, що існує в тісному міждисциплінарному зв'язку фахових навичок. Ясність думки дорівнюється

ясності зображення, що реалізується шляхом знайденого ємкого образно - пластичного рішення заради візуального сприйняття глядацького ока.

СЛОВНИК ОБРАЗОТВОРЧИХ ТЕРМІНІВ

- Ахроматичний колір – колір, що відсутній у спектрі (білий, сірий, чорний); безбарвний, безколірний, небарвистий
- Барвник – фарбувальна речовина (олія, гуаш, акварель та ін.)
- Відношення – у художній практиці – взаємна залежність і зв'язок кожного світло-кольорового тону, як засіб правдивого виразного зображення дійсності. Кожен тон правдивий не сам по собі, а тільки у відношенні з іншими тонами.
- Високий горизонт – що проходить вище очей художника, дозволяє дати ширшу панораму, повнішу картину.
- Власна тінь – не освітлена джерелом світла (протилежна до нього) частина поверхні.
- Вугіль – матеріал для малювання у вигляді тонких паличок, виготовлених із обпалених гілок дерев.
- Горизонт (обрій) – умовна лінія на рівні очей художника, що ділить картинну площину на дві частини верхню і нижню.
- Деталізація – зображення головних місць роботи в деталях, протилежне узагальненню.
- Задній план (другий план) – те, що намальовано позаду, що не становить головного змісту роботи, не є істотним.
- Ілюзорна перспектива – штучна перспектива, що застосовується для створення ілюзії чогось (ілюзії об'єму чи площини в просторі).
- Кольорова гама – ряд гармонійно взаємозв'язаних відтінків кольорів (з одним домінуючим). Види – тепла, холодна, світла та ін.
- Композиція – конкретна побудова, внутрішня структура твору: підбір, групування і послідовність образотворчих прийомів, що організують ідейно-художнє ціле, зумовлене змістом, характером і призначенням.

- Компонування – початковий етап роботи, що полягає в композиційному розташуванні зображення, в установленні основних пропорцій і розміщенні загального виду натури.
- Конструкція – особливості побудови форми предмета, його внутрішня, прихована від очей, основа.
- Контраст – різко окреслена протилежність у чомусь.
- Локальний колір – колір, властивий забарвленню самого предмета. Видиме забарвлення кожного предмета змінюється від сусідства з іншими зафарбованими предметами, але в суворій відповідності до кольору предмета.
- Манера – сукупність особливостей, творчих прийомів, властивих митцеві, напрямку в мистецтві, художньому творі.
- Масштаб – відношення довжини ліній на рисунку до довжини відповідних ліній у натурі.
- Монохромія – вид колористичного вирішення твору мистецтва, що ґрунтується на використанні одного тону якого-небудь кольору чи його тональних градацій.
- Монохромний – однобарвний, одноколірний.
- Насиченість кольору (інтенсивність, чистота кольору) – одна з трьох основних властивостей, ознак кольорів, що вказує на силу, ступінь хроматичної чистоти кольору.
- Низький горизонт – горизонт, що проходить нижче очей художника.
- Нюанс – відтінок, ледве помітна різниця; тонкий або ніжний відтінок чи різновид кольору.
- Образ – специфічна для мистецтва конкретно - чуттєва форма відображення дійсності. Образ містить у собі єдність індивідуального і типового, суть якого в тому, що загальне подається через одиничне.
- Об'єм – форма, образи чого-небудь у трьох вимірах
- Основа форми – форма живої натури, що в своїй конструктивній основі наближається до правильної геометричної форми.

- Перспектива – спосіб зображення об’ємних фігур на площині залежно від змін їхньої величини, чіткості, зумовлений ступенем віддаленості від глядача. Відтворення уявних змін величини, контури об’ємних предметів при зображенні на площині. Види: лінійна, повітряна, ілюзорна, прямокутна.
- Півтон – неяскравий, невиразний колір; забарвлення, фарба, перехідні від ясного тону до темного.
- Пігмент – синтетичний барвник, нерозчинний у воді, спиртах, лаках; використовується для виготовлення фарб, лаків.
- Підмальовування – початковий етап живопису олією, що полягає в точному переданні кольорових і тональних відношень: поверхню полотна вкривають тонким шаром фарби, після чого накладають відтінки задуманого тону.
- Пластика (перенос) – гармонійність і виразність форм, зображень, образів у малярстві.
- Пластичність – гнучкий, виразний (про форми, рухи людини, тощо...).
- Пляма – частина якої-небудь поверхні, що виділяється своїм забарвленням, кольором, освітленням.
- Повітряна перспектива – показує, як змінюється колір і тон віддалених предметів, що сприймаються зором не досить яскраво і навіть не того відтінку, яким бачиться, якщо подивитися на них зблизька.
- Предметна площина – горизонтальна площина землі чи підлоги, на якій розташовуються художник і площини видимих ним предметів.
- Пропорція – співвідношення частин цілого між собою.
- Профіль – обрис предмета чи обличчя збоку.
- Ракурс – вигляд різних об’єктів у перспективі, що спричиняє зміну їхніх звичайних обрисів.
- Ритм – виразна розмірність частин, що веде до узгодженості твору в цілому.
- Світло – світле місце, світла пляма, що відтворює найінтенсивніше освітлення певної ділянки зображуваного простору; поверхня, на яку світло падає прямо.
- Світлота – основна властивість кольору, що визначає ступінь ясноти чи світлоти кольору.

- Світлосила – ступінь освітленості, створюваний джерелом світла; зображується і сприймається не ізольовано, а у відповідності до інших тонів.
- Світлотінь – сувора закономірна градація ясних і темних штрихів, плям як засіб передачі в живопису об'ємності зображуваного; градація відповідає освітленості предмета і його формі. Світлотіньовий лад утворюється зі світла, тіні, півтіні, рефлексу.
- Силует – характерні, виразні з художнього погляду обриси, зовнішні контури будови предмета, що сприймаються на відстані.
- Спадна тінь – тінь, що лягає в протилежній від світла бік від освітленого предмета; межі тіні повторюють силует предмета.
- Спрощення – метод, при якому форму предметів намагаються штучно спростити, підвести до найпростішої геометричної фігури.
- Станковий живопис – різновид малярства, твори якого мають самостійне значення і не підпорядковуються якомусь художньому ансамблю.
- Стафаж – зображення людей або тварин, вмальовані в живописну композицію (найчастіше – в пейзаж) для її пожвавлення.
- Сюжетно-композиційний центр – частина твору образотворчого мистецтва, яка чітко виражає головне в ідейному змісті сюжету; включає в себе сюжетну зав'язку з головними дійовими особами і аксесуарами. Виділяється об'ємом, освітленням та іншими засобами у відповідності до основних законів композиції.
- Тінь – місця на роботі, які зображують найменш освітлені ділянки чого-небудь; місце на об'ємному предметі, на яке не падає світловий промінь.
- Техніка – сукупність прийомів, навичок, що застосовуються у певній діяльності, певному ремеслі, мистецтві. Володіння такими прийомами, навиками; професійне вміння, майстерність.
- Тло – основний колір, тон художнього твору; другий план роботи, на якому чітко вимальовується основне зображення.
- Тон – колір, забарвлення, а також відтінок, нюанс якого-небудь кольору, що характеризується певним ступенем яскравості, насиченості; основний,

переважаючий колір у вибраному діапазоні кольорів, узагальнюючий і підпорядковуючий собі всі інші кольори картини (теплий, холодний).

- Тональність – місце кольору в колі тонів чи кольорів, різновидність кольору; одна з основних властивостей кольору; схема або співвідношення кольорів; забарвлення щодо ясності чи темноти кольору.
- Узагальнення – поєднання деталей у великі форми нанесенням загального тону, що визначає колорит роботи. Узагальненню підлягають другорядні місця та тло.
- Фактура – матеріальні властивості об'єктів, що сприймаються за рахунок різних технічних прийомів оброблення поверхні, що використовуються як засоби художньої виразності: нахил лінії та мазка, ведення пензля, олівця та ін.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Іванов С. Основи композиції видання: Навчальний посібник – Вид. «Світ» - Львів, 2013.- 230с
2. Ковальов Ф. В. Золотий пертин у живописі: Навч. посіб. для ху-дож. ін-тів та училищ.- Київ.: Вища Школа, 1989.- 143 с.
3. Михайленко В.Є., Яковлєв М.І. Основи композиції: навчальний посібник. - К.: Каравела, 2018. - 304 с.
4. Марчук В. Про малярство: навчальний посібник. Львів: ФОП Стебляк О.М., 2018. - 264с.
5. Rudolph Arnhem Art and Visual Perception, Second Edition: A Psychology of the Creative Eye -University of California Press, 2004. - 528
6. Урсу Н. О. Теоретичні основи композиції: навч. - метод. посіб. для студ. ВНЗ худ. та худ. - пед. спец. / Н. О. Урсу, І. А. Гуцул; Кам'янець - Поділ. Держ. ун -т. - 2-ге вид. - Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2018. - 166 с.
7. Яремків М. М. Композиція: творчі основи зображення. Навчальний посібник. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. - 112с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Волковський М. Колір в живописі. Київ: Видавництво В.Шевчук, 2016, 360с.
2. Іттен Й. Мистецтво кольору/ Ред. О. Плаксій, Київ: ArtHuss, 2022, 96с.
3. Прищенко С. В. Кольорознавство: навчальний посібник / за ред. проф. Є. А. Антоновича. Київ : Альтерпрес, 2010. 354 с.
4. Прокопович Т. А. Основи кольорознавства : навчальний посібник. Луцьк: Волинський національний університет ім. Лесі Українки, 2022. 124 с.